

Тема 1.2

Що означає бути громадянином / громадянкою України?

У темі ви зможете ознайомитися з процесом формування громадянської позиції особистості, дати відповідь на запитання: «Що означає бути українцем/українкою?» Вивчення понять «ідентифікація» та «самоідентифікація» покращить розуміння ролі людини у суспільстві.

Ключові здобутки у вивченні теми

Досліджуємо зміст і ознаки ключових понять: «самовизначення», «самоідентифікація». Аналізуємо становлення української ідентичності.

Розуміємо, що вміння ідентифікувати себе з певною спільнотою є ознакою сформованої ідентичності людини.

Діємо, закріплюючи навички роботи в команді через дискусії та обговорення.

Модуль 1.

Ідентифікація — шлях до успіху

■ **Ідентифікація** — це процес емоційного та/або свідомого самоотождечення людини з іншою людиною (групою), засвоєння норм, цінностей тієї спільноти, до якої вона належить або прагне належати.

■ **Самоідентифікація** — це одна з потреб людини, усвідомлюючи себе частиною групи, по-перше, активно прагнути до самовираження, по-друге, оцінювати свою поведінку відповідно до власних ціннісних орієнтирів.

Соціальна сутність людини пояснює її прагнення долучатися, бути включеною в соціум (спільноту). Це дає індивіду відчуття сталості, захищеності, значущості власної особистості. Орієнтація на іншу людину, як на зразок, суттєво збільшує шанси кожного з нас бути прийнятим до бажаної групи. Ми намагаємось уподібнитися представникам цієї групи і тому свідомо переймаємо їхні норми та цінності, формуємо відповідні моделі поведінки, користуємося зовнішніми атрибутами та символами.

Web-активність

Здійсніть пошук в Інтернет-мережі актуальних фотозображень до визначень «Ідентифікація» і «Самоідентифікація».

Порівняйте ці зображення та проаналізуйте відмінні і спільні характеристики.

Наш світ влаштований таким чином, що кожна людина у ньому протягом життя приєднується до певної кількості груп, створює нові спільноти, або ж уникає небажаних стосунків. Самовизначення є важливим елементом формування самоідентичності, яке триває упродовж усього життя людини.

Модуль 2.

Громадянський вимір української ідентичності

■ **Громадянство** — стійкий, юридично визначений правовий зв'язок між особою і певною державою, що визначає їхні права та обов'язки.

■ **Громадянськість** — усвідомлення власної ролі в житті суспільства, активне прагнення до вдосконалення, розвитку держави відповідно до демократичних засад та цінностей.

■ **Політична нація** — це сукупність громадян певної держави, які незалежно від їхнього соціального статусу, етнічної чи конфесійної приналежності та інших соціокультурних відмінностей, мають однакові права участі у демократичних процесах, об'єднані почуттями солідарності та патріотизму.

Громадянський вимір ідентичності передбачає усвідомлення себе громадянами, представниками своєї держави, громадянського суспільства, а не лише етнічної спільноти. Він пов'язаний із розумінням української нації як політичної спільноти. Україна — багатонаціональна, полікультурна держава. Росіяни, грузини, євреї, поляки та інші етноси, які народилися чи живуть на території України, можуть мати громадянську ідентичність «українець», як і етнічні українці.

Засадничими для формування ідентичності громадянської спільноти є не лише правова приналежність до тієї чи іншої країни, держави (громадянство як формальний статус), спільне походження чи подібний спосіб життя, а відносини взаємного визнання. Громадянська ідентичність притаманна членам суспільства, орієнтованого на загальнолюдські, демократичні цінності і здатного до самоорганізації. Громадянська ідентичність забезпечує згуртованість суспільства, визначає зв'язки солідарності між його членами, є важливим чинником громадянської активності та демократичної участі людини. У цій взаємозалежності громадянська ідентичність є рушієм, що забезпечує поступ демократичних процесів.

Обговорюємо

Українська ідентичність

- Розгляньте позиції таблиці — перелік складових української ідентичності.
- Які з перелічених аспектів є важливими, а які — другорядними?
- Які якості громадянина України ви б додали?

	важливо	не важливо
Народитися в Україні		
Мати батьків — етнічних українців або хоча б одного з них		
Розмовляти українською мовою		
Бути християнином / християнкою		
Дотримуватися українських традицій		
Поважати українську культуру		
Знати історію України та вміти її аналізувати		
Мати українське громадянство		
Відзначати державні свята		
Брати участь у виборах		
Не порушувати соціальних норм та законів		
Захищати свою країну		
Бути громадсько-активною особистістю (волонтерство, ініціативи у місцевій громаді, благодійництво тощо)		

Досліджуємо
і обговорюємо

Преамбула Конституції України

«Верховна Рада України від імені Українського народу — громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення...»

■ Як ви розумієте такі поняття, наведені в преамбулі до Конституції України?

/// український народ // громадяни України // українська нація

Досліджуємо
і обговорюємо

Михайло Грушевський «Хто такі українці і чого вони хочуть»

Ознайомтеся з цитатою Михайла Грушевського.

■ Хто, на думку автора, може вважати себе українцем?

■ Чи можуть представники різних етнічних груп, які проживають на території України, вважати себе українцями?

«Передусім, розуміється, [Українцями є] всі ті, хто зроду Українець, родився і виріс з українською мовою на устах і хоче тепер їти спільно з своїм народом, з усіма свідомими синами українського народу, які хочуть працювати для його добра, боротися за його свободу і кращу долю.

Але не тільки хто природжений Українець, а також і всякий той, хто щиро хоче бути з Українцями, і почуває себе їх одноступцем, товаришем, членом українського народу, бажає працювати для його добра. Якого б не був він роду, віри чи звання — се не важно. Його воля і свідомість рішає діло».

Михайло Грушевський «Хто такі українці і чого вони хочуть»

Модуль 3.

Бути українцем / українкою — наш вибір

Ми з вами — громадяни України, від нас залежить, чи стане наша держава економічно і соціально розвиненою, з високим рівнем життя її громадян. Для того, щоб життя наших близьких і друзів стало кращим, а країна, в якій ми народилися і живемо — багатою і квітучою, потрібні зусилля кожного з нас.

Аналізуємо
ситуацію

■ Об'єднайтеся в групи.

■ Виберіть по одному блоку позицій: що у конкретних ситуаціях означає бути українцем.

■ До кожного блоку, розгляньте конкретні приклади, які подано поруч. Висловіть свої міркування.

■ Дайте відповіді на запитання.

Бути українцем /
українкою.
Коли це модно

Нині модно бути українцем, а підтримувати Україну — означає бути вільним у своїх поглядах. <...> Незалежно від здібностей або можливостей, люди висловлюють свою громадянську позицію у віршах, піснях, малюнках, вишиванках або навіть плетених шкарпетках для бійців АТО. Це українська душа, щира, гостинна, щедра й здатна на співчуття. Добре, якщо ці якості приживуться в майбутніх наших поколіннях.

Руслана, українська співачка

Чому, на думку відомої співачки та громадянської активістки Руслани, свобода людини («бути вільним у свої поглядах») є такою важливою та асоціюється з Україною?

Бути українцем /
українкою.
Коли це гордо

Я гордий тим, що народився українцем,
У мальовничім, журавлинім краї,
І що співучу українську мову
Своєю рідною й святою називаю,
Що кожен день ходжу по цій землі,
Де мої діди й прадіди ступали,
По тій землі, де Київські Князі
Державу славу заснували...

«Я гордий тим, що народився українцем...»

Олександр Клімашевський

Прочитайте вірш «Я гордий тим, що народився українцем». Якими ще справами можуть пишатися українці? Чи достатньо одного почуття гордості за свою Вітчизну, щоб називатися справжнім українцем?

Бути українцем /
українкою.
Це коли соромно

Бути українцем — це складати гроші на хабарі для вступу дитини до інституту.

Це коли можна купити диплом не лише для роботи на держслужбі, але й у лікарні.

Бути українцем — це постійно вирішувати: заплатити податки і мати додаткову сотню гривень до мізерної пенсії колись чи жити поки молодий.

Бути українцем — це кожен день бачити зневажену старість.

Бути українцем — це не довіряти нікому, а може й собі. Це знайомитися з сусідами коли заливають. Або під час революції.

Бути українцем — це розуміти, що аби отримати шанс на справедливість, треба спершу здобути свободу. Одну на всіх.

Володимир Кухар, політичний аналітик, ГО «Українська альтернатива»

Висловіться щодо думки громадського активіста Володимира Кухаря: «Бути українцем». На які проблеми українського суспільства вказує автор? З якими міркуваннями погоджуєтеся? Які з цих міркувань ви не поділяєте?

Бути українцем /
українкою.
Коли це
небезпечно

День Незалежності на окупованих територіях

Мешканці окупованих Донбасу та Криму попри небезпеку також святкували День Незалежності. Три десятки севастопольців влаштували флешмоб, вбравшись в одяг жовто-блакитних кольорів. Вони зібрались у центрі міста та зробили спільне фото. У Донецьку, Луганську, Макіївці та Горлівці на вулицях та у під'їздах з'явилися листівки з написами «З Днем Незалежності, рідна Батьківщино» та «Донбас — це Україна». А соціальні мережі заповнили фотографії мешканців окупованих територій з українською символікою.

Анастасія Руденко, серпень 2017 р.

Що, на вашу думку, визначає громадянську позицію людини і як вона проявлялася під час святкування Дня Незалежності України в наших співвітчизників на окупованих територіях? Чи можете назвати подібні приклади прояву громадянської позиції українців?

Досліджуємо
і обговорюємо

Українська хартія вільної людини

Ознайомтеся з фрагментами тексту «Української хартії вільної людини», що поданий нижче. Повний текст «Хартії» ви можете прочитати за наведеним QR-кодом.

Київ, 1 грудня 2012 року

Ми, учасники Ініціативної групи «Першого грудня», укладаємо цю Хартію, щоб висловити те, як бачимо життєві орієнтири для нашого суспільства, і водночас дати поштовх до об'єднання всіх людей, які хочуть доброго і гідного життя в Україні і навколо неї.

Наша Хартія — це вибір «бути». Особистий і колективний. Бути вільними людьми. Бути успішним народом і державою. Бути вільними серед вільних.

Вячеслав Брюховецький, Богдан Гаврилишин, Семен Глузман, Володимир Горбулін, кардинал Любомир Гузар, Іван Дзюба, Мирослав Маринович, Мирослав Попович, Євген Сверстюк, Вадим Скуратівський, Ігор Юхновський

Що ви знаєте про авторів «Хартії» та про Ініціативну групу «Першого грудня»?

Чому на вашу думку цей документ з'явився саме у грудні 2012 року? Які права та свободи українців були в той час під загрозою?

Ознайомтеся з повною версією Хартії та оберіть для себе по одній позиції з кожного блоку, які, на вашу думку, є найважливішими для української ідентичності. Обґрунтуйте свій вибір.

Обміняйтеся думками у класі.

Бути справжнім українцем означає

(з «Української хартії вільної людини»)

1. Бути вільною людиною.

Бути вільною людиною — це, насамперед, означає брати на себе відповідальність. Не можна вимагати від когось виконання його обов'язків, не виконуючи власних.

2. Бути активним громадянином.

Бути активним громадянином означає усвідомлювати життєву необхідність демократичного розвитку держави.

3. Любити.

Наша любов означає спільне національне утвердження української мови, яка й визначає обличчя України та нашого народу у світі.

4. Мислити.

Мислити — означає ламати стереотипи. Мислити — означає працювати, читати і творити, відповідаючи на дух та потреби часу.

5. Бути господарем.

Наше головне суспільне завдання — відновити в українців почуття господаря, чийми фундаментальними рисами є відповідальність за себе, своїх близьких і простір свого життя.

6. Бути лідером.

Успіх повинен бути заслуженою винагородою за працю, і цей принцип мусить увійти в наше життя як норма здорового і справедливого суспільства.

7. Бути відкритим.

Бути відкритим суспільством означає бути спільнотою, переконаною у великій цінності людського життя і демократичного устрою.

Застосуйте набуті знання і досвід

Чому громадянська ідентичність є важливою для людини? Обґрунтуйте власну думку.

Що для вас означає бути українцем /українкою? Назвіть ситуації, коли варто пишатися тим, що ми українці? Чи бували у вашому житті випадки, коли ви соромились того, що є українцем чи українкою?

Відшукайте в Інтернеті приклади успішних українців /українок. Представте декілька історій успіху у класі.